

7 Qua in re plurimi facienda sunt testimonia, & depositiones rusticorum, quibus in istiusmodi rebus, utique standum est: ut argumento text. in l. si iborius, de legat. 3. & in d. cap. quia indicante, tradit Mascardus d. conclus. 400. num. 6. maximè eorum, qui antè fundos possederunt; ut in l. penultima, ff. fin. regum. & in l. 1. C. eodem titul. Guido Papæ ubi supra, Hieronymus de Monte cap. 50. cum sequentibus, & multum conducet fama antiqua, præsumptio juris, & similia, de quibus per Glossam in dicto cap. cum causam, & in cap. ad audientiam, de præscript. Socraticus cons. 86. num. 2. cum duobus sequentibus, & consil. 166. vol. 2. docet Mascardus, plura cumulans, concl. 393. usque ad conclus. 403.

8 Sed & omni ævo maxima horum limitum, & finium cura habita fuit, & leges eis semper vigilanter, & acerrimè providerunt, pœna capitis transfessores plectentes, ut constat Deuteronomij capit. 17. ibi: Non assumes & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra, & iterum cap. 27. ibi: Maledictus qui transfert terminos proximi: & Romulum fratrem suum Remum morti tradidisse ob finium, seu limitum violatam demarcationem, & cancellos ruptos, seu perversos, testatur Pineda lib. 4. Monarchia Eccles. cap. 6. §. 3. & statim ab urbe condita Numa Pompilius, consecrato Deo Termino, jura finium religione munivit; & ab eo fertur, legem conditam, ut finium perversor, seu usurpator, posset à quoquam impuni, ut testatur Petrus Crinitus, quem refert Simancas de Republica, lib. 8. capit. 21. pagina 462. De qua re, & accuratissimè prospexit Plato dialogo. 8. de legibus, & plura in proposito commendat Dionysius Halicarnassius lib. 2. antiq. Romanorum, Abb. in cap. ex literis, de proba. ubi Dec. num. 77. Orosius in l. ex hoc jure, n. 26. ff. de iust. & jur. Menoch. omninò videntis, de arbit. iudicium, lib. 2. cent. 4. casu 393. pertotum.

9 Unde diversis ætatibus, diversæ fuerunt adversus finium, & limitum motores stabilitæ pœnæ. Cæsar enim Cæsar (licet pecuniariter) huic malo occurrere voluit, quinquaginta aureorum multa pro quolibet termino

moto, reos puniens, ut in l. si. in princ. ff. de termino moto. Quæ pœna, non solum sancita fuit, quando terminorum motor lapidem limitaneum furabatur, prætextu tantum commodi, seu valoris ipsius, ut opinabatur Abb. in d. c. ex literis Hieron. de Monte ubi supr. capit. 34. Plotus in l. si quando, num. 726. C. unde vi, sed etiam contra quoscunque motores, & finium perturbatores quolibet prætextu, obtinebat, ut sentit Decius in d. c. ex literis.

Cocceius verò Nerva 13. Imperator Roman. ut refertur in dict. l. fin. §. alia, ff. de termino moto, in servos, & ancillas terminos moventes capitaliter sancit: pro quò vide Ant. August. lib. 3. emend. juris, c. 9. in liberis verò personas, pro conditione ipsarum, & violentia commissa, arbitrariam intulit pœnam.

Ælius verò Adrianus 15. Imper. terminorum motoribus (qui causâ occupandorum finium motionem pararunt) Nobilibus, relegationis pœnam imposuit, si verò, ut negotium alicui facerent, terminos moverunt, per biennium eos in aliquod opus damnavit, & quandoque eos verberibus cædi decrevit. Quam Adriani sanctionem postea Alex. Severus 24. Imperator Roman. confirmavit, ut in l. 1. C. de accusationibus.

Quomodo autem, & in quibus casibus supradictæ pœnæ prædicari debeant? accuratissimè tradit Menoch. dicto casu 393. ex num. 11. Et pro hujus rei, & quæstionum in proposito contingentium exacta disquisitione, ultra supra relatos, consule Frontinum de controversia limitum: Baldinum ad legem 12. tabul. capit. 2. Petrum Greg. lib. 39. syntagm. cap. 13. Hieronymum Maggium lib. 4. miscellan. & lib. 4. variarum lect. cap. 7. Nicolauum Vallam. de rebus dubiis, tract. 8. nu. 10. & sequenti, Corrasium in l. 1. num. 68. ff. de servit. Cujacium lib. 5. observat. c. 21. & lib. 10. c. 2. Baptistam Costam in tract. de juris scientia, & ignor. centur. 1. dist. 1. Mynsinger. in observat. Camera, centuria 6. observat. 25. cum duabus sequentibus, Tiber. Decii. cons. 124. vol. 3. Greg. Lop. (qui notanter loquitur) in l. fin. tit. 15. p. 6. in gl. verbo, Mojonas antiquos, & in glossa, verbo, los mojonas.

Sed

Sed de jurè nostro Regio, noviter in terminorum publicorum motores animadversum est, ut in l. 3. cum sequentibus. tit. 7. lib. 7. novæ Recopilat. Circa quas leges, plurimæ in hoc capite poterant excitari quæstiones, sed eas industrius omitto: tum, quia integrum confecit librum & tractatum Petrus Mexia vir apprimè doctus, & practicus, qui communiter inscribitur Ad legem Toleti, & plura super ejus intellectu adnotarunt Alphonsus de Azevedo in lectura, & ejus scholii, Petrus de Avendaño in capitibus prætorum, cap. 6. numer. 10. & num. 47. Franciscus Aviles in eodem tractatu, de capit. prætorum, capit. 6. gloss. Ley de Toledo, Didacus Perez ad l. 5. tit. 3. lib. 7. Ordinamenti, Bobadilla lib. 5. Politicorum, cap. 9. ex num. 7. qui satis & prudenter occursum motioni, & usurpationi terminorum, per illas leges fuisse, si à iudicibus ad unguem (ut aiunt) observarentur: exclamat Cevallos de cognitione per viam violentiæ, quæst. 128. ubi utrum illarum legum sanctiones, Ecclesiasticas personas comprehendant? & appellatione remota exequi debeant; discutit latius, quem, & supra citatos indicasse suffecerit.

CAPUT XXIX.

Lites super pascuis publicis, à quibus moveri debeant, & quorum sumptibus agitentur, & de effectu rei iudicatæ super eis expeditæ.

SUMMARIUM.

- 1 Lites super usu, vel proprietate pascui publici, duplici via solent intentari.
- 2 Actio pro usu pascui publici, vel ejus proprietate, popularis est; & cuilibet vicino, vel de populo competit.
- 3 Popularis actio, qua dicitur.
- 4 Popularium actionum natura, & qualitas qua sit.
- 5 Sententia lata super usu, vel proprietate pascui publici, contra unam de populo, utrum noceat ipsi oppido, vel universitati, vel profit.
- 6 Si plures in solidum habent jus agendi, uno agente, jus aliorum consumitur.
- 7 Sententia contra unum lata in re indivi-

dua, aliis consortibus, & confociis nocet, vel prodest: sed hoc procedit, quando plenè, qui litigavit, fuerit defensus, non autem persunctori, vel negligenter, & n. 8.

9 Desidia, negligentia, vel collusio litigantis, ex quibus vincatur.

10 Popularis actionis lis, utrum juramentò vicini, vel unius de populo litigantis possit decidi, & diffiniri? & resolutio quæstionis traditur num. 11. ubi de l. 10. tit. 11. part. 3.

12 Vicinus, seu unus de populo, si litem egit pro usu pascui publici, & obtinuit, utrum possit ab universitate, vel ceteris vicinis repetere sumptus in lite factos? ubi de leg. forori 6. ff. si pars hæreditatis petatur: & l. qui aliena 23. §. fin. ff. de negotiis gestis.

13 Expenditur, & intelligitur tex. in l. ex parte. 11. ff. familia herciscunda.

14 Lis super pascuo publico regulariter solet intentari, & prosequi ab Oeconomo, & procuratore universitatis, cum ejus sufficienti mandato: & tunc quid juris sit? & ex sententia in hoc iudicio lata, quis effectus, & contra quem resultet.

15 Procurator, seu syndicus universitatis, est persona legitima ad litigandum super jure pascui publici.

16 Procurator, seu syndicus universitatis, utrum possit deferre adversario, cum quo litigat, juramentum in litem? & an confessio syndici, vel procuratoris, universitati præjudicet.

17 Procurator, seu syndicus universitatis, utrum respondendo positionibus adversarii, vel juramentum calamitiæ præstando, universitati præjudicet.

18 Sumptus facti pro pascui publici lite, ex quibus bonis persolvi debeant? & ibi de lege 3. tit. 7. lib. 7. Recopilationis.

19 Sumptus facti in lite agitata super usu pascui publici, debent distribui, vel impartiri inter vicinos, si non sint bona propria oppidi, ex quibus persolvantur.

20 Vicinus si litigat super usu pascui, pro jure suo, cum universitate, tenetur contribuere contra se in sumptibus litis ab universitate factis.

21 Sententia lata contra oppidum, non solum nocet vicinis presentibus, verum etiam futuris.

22 Sententia (per quam fuerant constituti,

assignati limites in pascuo) lata contra oppidum; poterit exequi contra vicinos, qui limites illos turbarunt: imò etiam contra novos advenientes.

- 23 Stylus qui in Curia nostra habetur super contraventione rei iudicatæ (quæ vulgò dicitur, contravencion de carta executoria) & quomodo super ejus querela procedatur.
- 24 Sententia lata contra civitatem, vel villam, utrum noceat, vel profit ejus vicinis, & n. 25.

Duplici via, lites super usu, vel proprietate pascui publici, moveri solent, & possunt. Altera, quando unus de populo ex captura, vel prohibitione sibi facta, vel absque ea, litem excitat: quia sibi, ut uni de populo cum suis animalibus pasci licere intendit. Altera, quando procurator, œconomus, sive syndicus concilij, vel oppidi, ejus nomine, jus pascui, vel agendo, vel excipiendo in iudicium deducit. Et ut distinctè, quæ in praxi occurrere in proposito solent percipiamus, de utraque litigij serie sigillatimagemus.

- 2 Ad primum igitur, Præmittendum est, quod pro pascuis publicis cuilibet de populo competit actio, ut in l. agraria, ff. de termino moto, & ita per illum textum expressè adnotavit Gregor. Lopez in l. 10. verbo, *Asi como deheffas, y prados, titul. 11. part. 3.* Popularis enim actio dicitur, quæ pro conservando pascuo publico intentatur, ut ex Baldo in l. si quis id quod: 1. lectura, versicul. Extra scias, ff. de jurisdictione omnium, Aviles in capite 20. prætorum, gloss. verbo, *Turisdicion*, & verbo, *Remediado*, observat noster legalis politix Magister Bobadilla libr. 5. Politic. capit. 4. numer. 61. in fine, litera, *A*. Ea enim popularium actionum natura est, ut per eam publica jura conserventur, ut in l. 1. ff. de popu. actio.

Unde illud in proposito inferitur. Primò, quòd si plures de populo pro usu pascui publici, vel communitalis conservandæ, in eo agere contendant, eligetur ex eis magis idoneus; & is cujus magis interfit, ut in cæteris popularibus actionibus sancitum invenimus, ut in l. 1. & in l. si plures 2. & in l. 3. §. in popularibus, ff. de popul. actio. exornat Tiber. Decia. in praxi

libr. 3. cap. 12. ex n. 16. & c. 32. ex n. 1. lib. 7. & c. 38. & num. 7. & lib. 9. c. 37. ex n. 26.

Secundò deducitur, quod cum quilibet de populo, sit persona legitima ad litigandum tale jus pascui, sententia cum eo lata, & proderit, & nocebit ipsi populo, & consequenter omnibus ejus vicinis, ut tradit Menochius consil. 390. numer. 37. & 38. Guid. Pap. decis. 549. Afflictis in consil. Sicilia, rubrica 37. lib. 3. n. 12. Avend. de exequen. mand. 1. par. cap. 4. numer. 31. Gregor. in dict. l. 10. dicta glossa, verbo, *Deheffas*, Fontanel. de pactis nuptialibus, clausul. 4. gloss. 17. n. 87. cum sequenti, Cancerius lib. 3. variarum, cap. de sentent. nu. 190. Cardin. Tuschus præct. conclusionem 174. numer. 18. & 33. tomo 7. litera S. Et ratio est, quia quando plures in solidum habent jus agendi, si alter eorum agit, aliorum jus consumit, & perimit; cum de una re, & causa semel, non autem pluries quæri oporteat, ut in l. licet, §. fin. ff. Nauta, camp. & stab. l. si cui, §. iidem, ff. de accusat. l. singulis, ff. de exceptione rei iudicatæ, docet Glo. in l. 2. c. quibus res iud. Alexand. in l. sæpe, numer. 33. ff. eodem, Peregrinus tractatu, de fideicommissis, art. 53. n. 41. Et idem procedit in quasi popularibus actionibus, veluti cum agitur de aliqua electione, & opponitur contra electum ab aliquo de populo, aliquis defectus; nam lata sententia pro electo, quæ transierit in rem iudicatam, omnibus utique, toti populo nocebit; ex Gloss. verbo, *Iudicatum*, in cap. cum dilecti, de electione. Et idem videmus in publicis iudiciis, ut in d. l. si cui, §. iidem, ubi Gloss. verbo, *Scribentes*. Et in duobus reis credendi, ut in l. ex duobus reis, ubi Bart. quest. 4. ff. de duob. reis, & Franciscus Aret. sub. n. 9. Peregrinus ubi supra, n. 42. quia alter ex correis agendo, jus alterius præoccupat, ut in l. fideicommissa, §. plerumque, ubi notatur, ff. de leg. 3.

Quod etiam suaderetur, quia in tali jure, quod communiter, & publicè competit, ut in re individua, necessariò sententia, vel in favorem unius ex consortibus, cæteris prodesse debet, vel obesse, ut in l. loci corpus, §. si fundus, ff. si servitus vindicetur, Peregrinus ubi supra, numer. 43. prosequitur Salgado, qui alia plura adducit, de cognitione.

cognitione per viam violentiæ, 4. par. cap. 8. num. 322. & num. 353.

- 8 Corollarium tamen illud non procedit indistinctè, nec absolute erit observandum; sed tunc demum, quando vicinus, & popularis litem attentè, & fideliter pertractavit, non autem quando perfunctoriæ, seu negligenter, vel suspectus est de collusione. Tunc enim sententia cum eo lata, cæteris vicinis de populo præjudicium non irrogabit; ut in l. si sponsus, si uxor. 2. versic. Si modo cum animam, ff. de donat. inter virum, & uxor. & in l. ex contractu, ibi: Nisi culpa tutoris, ff. de re iudicata, l. si servus plurium, §. 1. & §. si quis ante, ibi: Vel minus plene, ff. de legat. 1. l. à sententia, & l. si perlusorio, ff. de appellat. docet Felinus in cap. cum Bertholdus, n. 20. de re iud. & in cap. lator, numer. 17. eodem titul. Celsus cons. 120. numer. 71. Marzarius de fideicommissis, quest. 72. in principio, Covarru. in practicis, quest. 13. Padilla in l. unum ex familia, §. si de Falcidia, numer. 5. versic. Sed contraria opinio, ff. de legat. 2. Otalora de nobilit. 3. partis principalis, cap. 8. numer. 7. Pinellus in l. 1. 3. part. numer. 50. c. de bonis maternis, Molina de Hispan. primogen. lib. 4. cap. 8. numer. 7. Alvarus Valascus de iure emphyteutico, quest. 10. numer. 3. Peregrinus dicto artic. 53. à n. 57. cum sequentibus.

Desidia, verò negligentia, seu collusio vicini litigantis, ut alius de populo, vel ipse populus, iterum agere non prohibeatur, ex eo manifesta fiet, vel quod litigans juri ab alterutra parte introducto acquiescit, aut suo renuntiavit; ut in l. 1. si quis sub conditione, ff. ut leg. seu fideicommiss. nomine capeatur, quem in proposito dicit notabilem Pinellus ubi proxime, limitatione 2. Baldus in l. 2. numer. 5. c. quibus res iudicata non nocet, numer. 8. Peregrinus dicto artic. 53. numer. 6. Mieres de majoratibus, 4. part. questione 15. à numer. 91. vel quod vicinus in lite victus, jura sua, non curavit deducere, & exhibere, ut in dict. l. si servus plurium, §. si quis ante, ibi: Vel minus plene defendit causam; Decius cons. 306. numer. 6. versic. Et cum de facili probari possit, Alciatus dict. responsio 492. numer. 34. versicul. Et dicitur collusisse, quod multo magis procedit, quando fuit contumax, l. ideo,

ff. de evictionibus, l. qui repudians, §. fin. ff. de inofficioso testamento, dict. l. si perlusorio, §. quoties, Molina ubi supra, numer. 9. & quando appellationem omisit, vel jam interpositam deseruit, Pinell. ubi supra, limitatione 3. versic. Et hæc eorum declaratio; Molin. num. 10. ubi proxime, Antonius Gomez in l. 50. Tauri, n. 32. qui alios referunt.

Tertiò, ex prædictis inducitur resolutio illius quæstionis, (quam doctissimus Greg. Lopez firmare non fuit ausus, & cogitandam reliquit in dict. l. 10. verbo, *Asi como deheffas*, juncta Gloss. sequenti:) Utrum lis super actione populari possit determinari ex juramento unius de populo agentis, & an talis sententia possit aliis prodesse, vel obesse? In qua anticipiter procedit, & refert Bart. & communiter Doctores in l. cum qui, §. in popularibus, ff. de iurejurando, contra Glo. ibi, observare, sententiam prætextu talis juramenti non obesse aliis: id tamen limitari per Guidon. Fulgos. Alexand. & Alberic. ut non procedat, quando tale juramentum interpositum fuit super jure; quia tunc absque dubio eis nocebit; secus autem si juretur super facto. Angelum tamen, & Paulum de Castro, & Jafonem, ubi, indifferenter observasse, in utroque casu non nocere: Gregor. tamen placuisse Alberici, Guidonis, & Alexand. sententiam.

Cujus quæstionis vera resolutio in eo insidet: quòd si vicinus, tanquam unus de populo litem egerit, & juramentum calumniæ, seu liti decisorium præstiterit fideliter, & rectè, nec in ejus prosecutione, negligentia, seu collusio intervenerit, utique ab eo factum, & gestum, cæteris commodum, vel præjudicium parabit, ex supra dictis quibus maximè favet litera dictæ legis 10. ibi: *Villas, o puebllos ban à las vegadas cosas que pertenecen comunamente à todos los de aquel lugar, ansi como deheffas, o prados, o exidos, o otras cosas semejantes destas, e podria ser dada, si alguno de los del pueblo moviesse demanda sobre alguna destas cosas, si se podria tal contienda como esta librar por jura? e dezimos, que si la jura es dada à buena fe, sin mal engano, e non por gracia, non pudiendo aver otra prueva que averiguasse aquel pleyto, que lo podria bien fazer.* Et hanc resolutio-